

BÀI 22

CON CÒ

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

Bài tập

1. Con cò là một hình tượng rất quen thuộc trong ca dao, dân ca Việt Nam, đặc biệt là hát ru. Em hãy chép lại một số câu có hình ảnh con cò và cho biết con cò trong ca dao xưa thường mang ý nghĩa biểu tượng gì.

2. Hình ảnh bao trùm và xuyên suốt toàn bài thơ là hình ảnh con cò. Hình ảnh ấy vừa thống nhất lại vừa có sự biến đổi. Em hãy nêu sự biến đổi trong ý nghĩa của hình ảnh con cò qua ba đoạn của bài thơ.

3. Viết một đoạn văn trình bày cách hiểu và cảm nghĩ của em về những câu thơ sau :

*Dù ở gần con,
Dù ở xa con,
Lên rừng xuống bể,
Cò sẽ tìm con,
Cò mãi yêu con.
Con dù lớn vẫn là con của mẹ,
Đi hết đời, lòng mẹ vẫn theo con.*

4. Vì sao tác giả viết :

*Một con cò thôi,
Con cò mẹ hát
Cũng là cuộc đời
Vỗ cánh qua nôi.*

Hình ảnh con cò trong những câu thơ này mang ý nghĩa biểu tượng về điều gì ?

5. Nêu cảm nhận của em về hình ảnh người mẹ trong đoạn trích bài thơ *Ngồi buồn nhớ mẹ ta xưa...* của Nguyễn Duy ở phần *Đọc thêm*, trang 49, SGK.

Gợi ý làm bài

1. Tìm đọc các sách tuyển chọn ca dao, dân ca để ghi lại những câu có hình ảnh con cò. Ví dụ :

– *Con cò lặn lội bờ sông
Gánh gạo đưa chồng tiếng khóc nỉ non.
Nàng về nuôi cái cùng con
Để anh đi trẩy nước non Cao Bằng.*

– *Cái cò đi đón cơn mưa
Tối tăm mù mịt ai đưa cò về.*

Nói chung, hình ảnh con cò trong ca dao thường là biểu tượng của người phụ nữ, với hai phương diện chính : cuộc sống vất vả, nhọc nhằn, nhiều cay đắng

và những phẩm chất tốt đẹp của họ (chăm chỉ, tần tảo, giàu đức hi sinh, lòng ngay thẳng, trong sạch).

2. Mạch vận động của cảm xúc và tư tưởng trong một bài thơ trữ tình thường gắn với sự vận động, biến đổi của hình tượng trung tâm của bài thơ, ở bài thơ này là hình ảnh con cò. Đọc kĩ lại ba đoạn của bài thơ để nhận ra sự vận động trong ý nghĩa biểu tượng của hình ảnh con cò.

Ở đoạn I, con cò hiện ra qua những câu hát ru để đến với tuổi ấu thơ một cách vô thức qua âm điệu của lời ru, mặc dù đứa trẻ chưa hề biết con cò. Trong đoạn II, hình ảnh con cò gắn bó với mỗi con người trong suốt cuộc đời, từ tuổi ấu thơ rồi tuổi đến trường và cả khi trưởng thành. Con cò từ trong lời ru đã đi vào tâm thức của mỗi con người, hay cũng chính là những lời ru của mẹ đã theo suốt cuộc đời mỗi người. Đến đoạn III thì hình ảnh con cò được nhấn mạnh ở ý nghĩa biểu tượng cho tấm lòng người mẹ luôn theo sát, yêu thương và nâng đỡ cho mỗi con người, dù ở nơi đâu và trong suốt cả cuộc đời.

3. Ở năm dòng thơ đầu, qua hình ảnh con cò theo sát cuộc đời mỗi người, dù lên rừng xuống bể, tác giả khẳng định tấm lòng của người mẹ luôn theo sát đứa con. Từ đó, nhà thơ suy ngẫm và khái quát một quy luật của tình mẹ ở hai câu sau : “Con dù lớn... theo con”.

Trình bày cảm nghĩ của mình về những câu thơ này cần chân thực, nói đúng những suy nghĩ và cảm xúc của mình, tránh công thức.

4. Trong 4 câu thơ này, hình ảnh con cò được mở rộng thêm về ý nghĩa biểu tượng. Nếu ở trên, con cò tượng trưng cho tấm lòng của mẹ “Đi hết đời, lòng mẹ vẫn theo con”, thì ở đây “con cò” trong lời hát ru là cuộc đời rộng lớn “vỗ cánh qua nôi” của đứa trẻ. Vì sao nhà thơ lại có thể viết như vậy ? Bởi vì cánh cò trong những lời hát ru gợi lên những gian lao, vất vả của bao số phận con người – người lao động, người mẹ cũng như những phẩm chất tốt đẹp của họ. Đồng thời, hình ảnh con cò trong ca dao hát ru còn gợi ra vẻ đẹp thanh bình, khung cảnh làng quê, gắn liền với cuộc sống, mơ ước bao đời của dân tộc ta.

5. Để cảm nhận được đúng và sâu về hình ảnh người mẹ trong những câu thơ của Nguyễn Duy, em cần đọc đi đọc lại đoạn thơ, chú ý đến các từ ngữ và hình ảnh đặc sắc, gây được ấn tượng rõ rệt. Cũng cần lắng nghe âm điệu và phát hiện ra giọng điệu của đoạn thơ ; rồi vận dụng liên tưởng, tưởng tượng, kinh nghiệm

và hiểu biết thực tế của chính mình để suy ngẫm, phát hiện ý nghĩa và giá trị thẩm mĩ của hình ảnh người mẹ trong đoạn thơ.

Chú ý: Hình ảnh người mẹ được tác giả gợi lên bằng hồi tưởng và suy ngẫm trong một không khí trang nghiêm, xúc động trước bàn thờ, trong đêm khuya với mùi hương hoa huệ quyện với khói nhang. Hình ảnh người mẹ hiện ra trong tâm tưởng người con với sự vất vả, nghèo khó, tần tảo và lam lũ (chú ý các từ ngữ và hình ảnh *chân nhang lấm láp, xăm xăm bóng mẹ, nón mê, rối ren tay bí tay bầu, váy nhuộm bùn, áo nhuộm nâu, cái cò... sung chát đào chua...*). Nhưng người mẹ lam lũ, vất vả, nghèo khó ấy cũng là người mẹ thật lớn lao, với sự hi sinh và tình yêu thương sâu rộng mà người con đã nhận ra : “*ta đi trọn kiếp con người – cũng không đi hết mấy lời mẹ ru*”.